

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: Zootechnika

Studijní obor: Zootechnika

Katedra: Katedra zootechnických a veterinárních disciplín a kvality produktů

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Hodnocení užitkovosti přeštických černostrakatých prasat
na Školním zemědělském podniku**

Vedoucí bakalářské práce: prof. Ing. Václav Matoušek, CSc.

Konzultantka bakalářské práce: Ing. Klára Hyšplerová

Autor bakalářské práce: Michal Wnuk

České Budějovice, 2014

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

.....

Michal Wnuk

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce prof. Ing. Václavu Matouškovi, CSc. a konzultantce Ing. Kláře Hyšplerové za vstřícnost, ochotu a čas při poskytování cenných rad a připomínek k textu a za odborné vedení při zpracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

Cílem práce bylo vyhodnotit a porovnat reprodukční užitkovost prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat chovaného na Školním zemědělském podniku Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích s ostatními chovy v České republice. Sledovanými znaky pak byly počet všech a živě narozených selat, počet dochovaných selat a hmotnost vrhu po odstavu neboli mléčnost.

V práci je popsán vznik přeštického černostrakatého plemene se zmínkou o chovu po první světové válce a během druhé světové války. Dále je v práci popsána regenerace plemene, která byla prováděna od roku 1952 do roku 1964. Při regeneraci byla použita plemena mirgorodské, livenské, německé sedlové, anglické sedlové, cornwall a berkshire. Po regeneraci se provádělo zušlechťování plemene. Při tomto procesu bylo použito především plemene pietrain, ale i dalších plemen jako hampshire, landrase, německé a anglické sedlové a welsh. Dále je v práci shrnut vývoj užitkovosti přeštického černostrakatého plemene prasat do roku 1995. V práci jsou rovněž popsány jednotlivé užitkové vlastnosti. Následně byly shromážděny informace o současné úrovni užitkovosti přeštického černostrakatého plemene prasat od roku 2002 do roku 2013. V práci je rovněž uveden chovný cíl.

Klíčová slova: užitkovost, prase, přeštické černostrakaté plemeno

ABSTRACT

Objective of this work was evaluate and compare the reproduction performance of the herd of prestige black-pied sows reared at the school farm University of South Bohemia in České Budějovice with other breeds in the Czech Republic. Monitored characters were number of all born piglets, number of aliveborn piglets, number of weaned piglets and litter weight at weaning.

The paper describes the emergence of prestige black-pied breed mentioning the pig breeding after the first world war and during second world war. The study also describes the regeneration, which was implemented from 1952 to 1964. During regeneration were used breeds of mirgorodské, livenské, german saddle, english saddle, cornwall and berkshire. After the regeneration was performed improvement of this breed. In this proces has been used primaly pietrain breed, but also other breeds such as hampshire, landrase, german saddle, english saddle and welsh. In this work is summarized the development of functional characteristics of prstice black-pied breed of pigs to 1995. In this work are also describes the individual functional characteristics. Susequently, information about current level of functional characteristics prestige black-pied breed of pigs from 2002 to 2013 was gathered. In the work is also indicated breeding objective.

Key words: performance, pig, prestige black-pied breed of pigs

Obsah

1. Úvod	8
2. Cíl práce	9
3. Literární přehled	10
3.1 Historie vzniku přeštického černostrakatého plemene prasat	10
3.2 Regenerace plemene od roku 1952 do roku 1964	12
3.3 Zušlechťování plemene od roku 1966 do roku 1972	15
3.4 Další zušlechťování plemene od roku 1980 do roku 1996.....	17
3.5 Vývoj užitkovosti přeštického černostrakatého plemene	18
3.5.1 Užitkovost přeštického černostrakatého plemene do roku 1964	19
3.5.2 Užitkovost přeštického černostrakatého plemene od roku 1965 do roku 1995	20
3.5.3 Užitkovost v roce 2002	21
3.5.4 Užitkovost v roce 2003	21
3.5.5 Užitkovost v roce 2004	22
3.5.6 Užitkovost v roce 2005	23
3.5.7 Užitkovost v roce 2006	24
3.5.8 Užitkovost v roce 2007	25
3.5.9 Užitkovost v roce 2008	26
3.5.10 Užitkovost v roce 2009	27
3.5.11 Užitkovost v roce 2010	27
3.5.12 Užitkovost v roce 2011	28
3.5.13 Užitkovost v roce 2012	28
3.5.14 Užitkovost v roce 2013	29
3.6 Chovný cíl	30
4. Materiál a metodika	31
5. Výsledky.....	32
6. Závěr.....	34

7. Seznam použité literatury.....	35
8. Seznam příloh	39

1. Úvod

Z ekonomického hlediska je reprodukční užitkovost prasnic důležitou vlastností, protože vysoký počet odstavených vitálních selat na prasnici lze považovat za nezbytný předpoklad ke snížení nákladů na kilogram živé hmotnosti jatečných prasat. Do reprodukční užitkovosti zařazujeme plodnost, která je vyjádřena počtem všech a živě narozených selat a počtem dochovaných selat, a mléčnost, která je vyjádřena hmotností vrhu v jednadvaceti dnech věku selat.

Jedním z plemen, které se vyznačuje dobrými reprodukčními vlastnostmi, je původní české plemeno přeštické černostrakaté prase, které se od roku 1992 udržuje jako genetický živočišný zdroj a od roku 1996 je chováno v uzavřené populaci. Toto plemeno bylo chováno zejména v západních Čechách, ale řada podniků byla nucena v posledním desetiletí tradiční chovy uzavřít z důvodu nepříznivého ekonomického vývoje na trhu s vepřovým masem. V posledních letech však vznikají menší chovy přeštických černostrakatých prasat i v jiných českých regionech a na Moravě. Přeštické černostrakaté prase se vyznačuje dobrými reprodukčními vlastnostmi, skromností, vysokou odolností vůči stresu, vysokým stupněm přizpůsobivosti, odolností na vnější podmínky prostředí a nenáročností na krmení a chovatelské podmínky. Vyznačuje se středním tělesným rámcem a velmi pevnou konstitucí. Barva je černobílá bez vymezení tělesných partií pro černou a bílou barvu. Typickou plemennou charakteristikou vedle barvy je klopené ucho. Nevýhodami tohoto plemene je vyšší vrstva hřbetního tuku a jeho typické zbarvení kůže. V minulosti bylo plemeno zregenerováno a následně zušlechtěno a to hlavně plemenem pietrain, avšak v důsledku zhoršení plodnosti, snížení vlastností výkrmnosti a zvýšené náchylnosti ke stresu bylo od dalšího zušlechtování upuštěno.

Předložena práce je zaměřena na vyhodnocení úrovně užitkovosti stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene.

2. Cíl práce

Cílem práce bylo vyhodnotit reprodukční užitkovost stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat chovaného na Školním zemědělském podniku Jihočeské univerzity a porovnat výsledky s ostatními chovy v České republice.

3. Literární přehled

3.1 Historie vzniku přeštického černostrakatého plemene prasat

Přeštické černostrakaté plemeno prasat se odvozuje od krajového rázu, který vznikl v přeštickém a kralovickém okrese křížením původního klapouchého prasete s plemeny cornwall, berkshire, se středním bílým anglickým a pravděpodobně i s původním poločerveným prasetem bavorským (HOVORKA *et al.*, 1983)

PAŘÍZEK *et al.* (1960) uvádějí, že zprávy o chovu prasat z doby historické jsou skrovné, přesto však dokazují, že prasata se u nás chovala od dávných dob, neboť již z 15. století jsou zachovány doklady o pasení prasat v bukových a dubových lesích.

Do poloviny 19. století se chovaly na území českých zemí různé krajové rázy prasat odvozené od divokého prasete evropského. Nejdéle se udrželo klapouché prase zvané staročeský štetináč (KOUBEK, 1960).

Jak informují PAŘÍZEK *et al.* (1960) toto plemeno prasat patřilo do skupiny původních nezušlechtěných klapouchých domácích prasat evropských, jejichž původ je odvozen od velkého prasete severoevropského.

Toto prase se vyznačovalo velkým tělesným rámcem, dlouhou úzkou klínovitou hlavou, dlouhým tenkým krkem, úzkou hrudí, kapřím hřbetem a dlouhými silnými končetinami. Typický byl na krku a hřbetu hřívovitý hřeben. Prase bylo velmi odolné, nenáročné na krmení a ustájení, na žír, do hmotnosti 400-500 kg, však v důsledku pozdního dospívání a nízké schopnosti využívat píci nevhodné (ANONYM, 2013).

S rozvojem průmyslu a měst vyvstaly ve druhé polovině 19. století zvýšené nároky na živočišné výrobky. Primitivní domácí prasata tyto požadavky nesplňovala, proto se k nám začala dovážet raná sádelná prasata z Německa a Anglie, především prasata střední a velké bílé anglické, dále berkshire a suffolk (HOVORKA *et al.*, 1987).

VÁCLAVKOVÁ *et al.* (2012) pak uvádějí ještě další plemena a to zejména sussex, lincolnshire, cornwall.

V průběhu několika desetiletí (kolem roku 1900) se pravděpodobně provádělo páření kříženců mezi sebou, přičemž není vyloučeno, že bylo použito příbuzenské

plemenitby, čímž došlo ke značnému sjednocení typu zvířat. V oblasti Plzeňska se vytvořily dvě větší místní skupiny černostrakatých prasat, přeštické a kralovické (FIEDLER *et al.*, 2004).

Jak uvádějí PULKRÁBEK *et al.* (2005) přeštická černostrakatá prasata se vyznačují vynikajícími reprodukčními vlastnostmi, nenáročností a vysokým stupněm přizpůsobivosti a odolnosti vůči vnějším podmínkám prostředí.

HOVORKA *et al.* (1987) přeštické černostrakaté prase dále popisují jako prase středního tělesného rámce, kdy kanci dosahují v dospělosti 260 – 280 kg, prasnice 215 – 235 kg. Plemenný typ představuje černostrakaté zbarvení, hlava je lehká, široká v čele, ucho klopené. Vyznačuje se dobrými šířkovými a hloubkovými rozměry těla a jemnou kostrou.

V roce 1894 byl na území bývalého Rakouska-Uherska vydán zákon, který zahrnoval i tzv. zvelebovací program v chovu hospodářských zvířat. V roce 1905 se v Čechách začala provádět kontrola užitkovosti. Ke sdružování chovatelů docházelo z podnětu odboru Zemědělské rady na územích soudních okresů a byla zakládána Okresní sdružení chovatelů hospodářského zvířectva, jejichž hlavní činností byla péče o zvelebování všech druhů hospodářských zvířat (VÁCLAVKOVÁ *et al.*, 2012).

Po vzniku ČSR v roce 1918 byla činnost OSCh (Okresní sdružení chovatelů) obnovena, ale okresní sdružení byla sloučena v krajské svazy. Kontrola užitkovosti po I. světové válce byla obnovena v českých zemích v roce 1923. V roce 1924 byl schválen nový plemenářský zákon a prováděcí nařízení k tomuto zákonu vyšlo v roce 1926. V důsledku vydání nového plemenářského zákona a prováděcího nařízení bylo do chovu zaváděno pouze prase bílé ušlechtilé, bez ohledu na výkonné krajové rázy. Od té doby byl postupně chov přeštických a kralovických prasat opomíjen až potlačován (FIEDLER *et al.*, 2004).

Během druhé světové války se počet přeštických černostrakatých prasat značně zredukoval, neboť byl vydán zákaz chovu jiných plemen kromě plemene bílého ušlechtilého (HOVORKA *et al.*, 1987).

Chovatelé se bránili zásahům usilujícím nahradit toto prase jednotným typem bílého ušlechtilého plemene. Nedostatek plemenného materiálu, dále bezplánovitá příbuzenská plemenitba, nedostatečná výživa a také předčasné zapouštění brzy způsobily, že se u tohoto prasete začaly projevovat známky degenerace (PAŘÍZEK *et al.*, 1960).

I přes mnohaleté potlačování této místní skupiny přeštických černostrakatých prasat se tato skupina udržela v takovém počtu, že se v roce 1952 mohlo přistoupit k jejich záchraně a zušlechtění (HODAN, 1998).

3.2 Regenerace plemene od roku 1952 do roku 1964

Při regeneraci přeštického prasete bylo hned od počátku zřejmé, že nebude možno udržet je v čistokrevné formě, a proto byli pro jeho zušlechtění použiti kanci plemen mirgorodského, livenského, německého a anglického sedlovitého, cornwallského a berkshirského (MOSKAL, 1964).

Hlavním účelem bylo vytvořit plemennou skupinu prasat masosádelného až sádelného typu, málo náročných, dobře se vykrmujících a otužilých a zlepšit jejich zevnějšek (odstranit mopslí hlavu, měkký hřbet, nekorektní postoj nohou) (FIEDLER *et al.*, 2004).

Do regenerace bylo vybráno 6 původních kanců, jeden kanec kralovický a 242 prasnic přeštických a několik prasnic kralovických. Zpočátku bylo pro regeneraci využíváno plemeno mirgorodské a livenské. Výsledky křížení však ukázaly, že u potomků F_2 generace dochází ke ztrátě plemenného typu přeštického prasete a k nevyrovnanosti užitkového typu, tudíž bylo od používání těchto kanců upuštěno. Linie kanců mirgorodského a livenského plemene se nerozšířily a brzy zanikly (VÁCLAVKOVÁ *et al.*, 2012).

FIEDLER *et al.* (2004) doplňují, že tato plemena se používala pro získání potomstva s dobrou životností a pro zkorigování exteriéru, přičemž užitkové vlastnosti, tučnivost a ranost, byly přibližně stejné jako u přeštických prasat.

PAŘÍZEK *et al.* (1960) uvádějí, že mirgorodské plemeno prasat vzniklo na Ukrajině. Za samostatné plemeno bylo uznáno v roce 1940.

ŠILER *et al.* (1965) doplňují, že toto plemeno má podíl krve plemene jihoruského přímouchého, berkshire, středního bílého prasete anglického, tamworth, a cornwall.

Mirgorodské plemeno má střední tělesný rámec, je černostrakaté, uši má vzpřímené. Představuje spíše sádelný typ s poněkud nižší plodností (HOVORKA *et al.*, 1983).

Plemenná skupina livenských prasat začala vznikat na konci 19. století v bývalé orlovské gubernii. Místní dlouhouchá a podle některých autorů i krátkouchá

prasata byla křížena kanci yorkshirského plemene. Zdá se však, že při vytváření livenského plemene působila i jiná plemena. Pokládá se za pravděpodobné, že mimo uvedená plemena se zúčastnila vytváření livenské plemenné skupiny ještě prasata plemene poland-china a střední bílé (PAŘÍZEK *et al.*, 1960).

HOVORKA *et al.* (1987) charakterizují livenské plemeno jako sádelné, kombinovaného užitkového typu, černostrakatého zbarvení s klopeným uchem.

Při zušlechťování přeštického prasete těmito plemeny se uplatňovala metoda převodného křížení. Na základě výsledků získaných při tomto křížení přeštických prasnic s mirgorodskými a livenskými kanci přešlo se při dalším zušlechťování na zušlechťovací křížení, a to na metodu „přilítí krve“ (MOSKAL, 1963).

Dále se připářovali kanci plemen berkshire, německého a anglického sedlového, cornwall a landrace. Kanci plemene Berkshire se z další plemenitby vyloučili pro nízkou plodnost (FIEDLER *et al.*, 2004).

Plemeno berkshire má střední tělesná rámec, vzpřímené uši, kůže je černá s dědičně upevněnými bílými odznaky na hlavě, končetinách a na konci ocasu. Je otužilý, schopný aklimatizovat se především v teplých krajinách. K nám bylo dovezeno v 50. letech (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

Jak uvádějí GRUDNIEWSKA *et al.* (1994) vzniklo křížením původních primitivních klapouchých anglických plemen s prasaty čínskými a siamskými, později s kanci pocházejícími z původního prasete středozevního, později s černým prasetem neapolským a na konec s plemenem essex. V důsledku tohoto posledního křížení a selekce bylo získáno typické zbarvení a došlo zároveň k ustálení užitkového typu na sádelno-masný typ.

U nás byla vytvořena stáda ranějšího typu dováženého z NDR. Jeho kříženci s bílým ušlechtilým prasetem vykazovali značně menší podíl masitých částí a osvědčovali se zvláště výrazně v podmínkách dobré výživy. Pro možnost vhodnějších kombinací užitkového křížení se k nám přestalo toto plemeno dovážet (ŠILER *et al.*, 1965).

V průběhu zušlechťování se zjistilo, že nejlepší výsledky se dosahují s kanci německého sedlového plemene, a proto bylo toto plemeno ustanoveno jako hlavní zušlechťující plemeno (MOSKAL, 1963).

Německé sedlové plemeno se v Německé spolkové republice rozdělovalo na dvě plemena, a to švábsko-hallské a anglerské. V Německé demokratické republice

byla tato dvě plemena sloučena v jedno plemeno – německé sedlové (FIEDLER *et al.*, 2004).

ŠILER *et al.* (1965) popisují toto plemeno, jako plemeno středního tělesného rámce a cílevědomým výběrem se odstraňují příliš žírné typy. Je klapouché a má bílý pruh přes kohoutek, lopatku a přední končetiny. Kromě skromnosti ve výživě se vyznačují vysokou plodností a dobrou růstovou schopností u potomstva.

Cornwallské plemeno prasat se při zušlechťování přeštického prasete použilo v omezené míře, k vytvoření pobočné samčí linie (MOSKAL, 1963).

Jak informují HOVORKA *et al.* (1983) toto plemeno vzniklo křížením domácího černého klapouchého prasete většího a hrubšího rámce v hrabství Cornwall a Suffolk s malými prasaty suffolkskými a essexskými.

Pro toto prase je typické jeho zbarvení, neboť kůže má charakteristickou moučnatě šedočernou barvu, štětiny jsou jednobarevné, lesklé černé, přímé. Hlava je středně veliká, široká, s delším přímým rypákem. Typické jsou rovněž sklopené, dlouhé, tenké uši, visící přes obličejovou část, takže často zakrývají i oči, které jsou malé a nevýrazné (PAŘÍZEK *et al.*, 1960).

Dále byl použit jeden kanec anglického sedlového plemena wessex saddleback. Toto plemeno vzniklo křížením plemen hampshire, berkshire a sussex a patřilo mezi nejužitečnější plemena v Anglii (FIEDLER *et al.*, 2004).

Má středně dlouhou hlavu s klopeným uchem, přes kohoutek, plece a přední končetiny se táhne bílý pruh; přípustné jsou bílé stopy na rypáku, zadních končetinách a ocase (ŠÍLER *et al.*, 1965).

PAŘÍZEK *et al.* (1960) dodávají, že se podobá svými užitkovými vlastnostmi, a to odolností, plodností, výborným zužitkováním krmiv, schopností pást se a poskytováním výborného uzenářského zboží, tamworskému praseti. Hřbet má pevný, trup hluboký, končetiny kratší, silné. Je to vynikající velmi skromné pastevní prase.

Tato prasata byla rovněž využita při šlechtění ostatních sedlovitých plemen prasat v Evropě. V Anglii je co do počtu populace čtvrtým nejrozšířenějším plemenem (GRUDNIEWSKA, 1994).

Z původních 242 přeštických prasnic klasifikovaných v roce 1954, byl po osmi letech stav 9576 prasnic, a zatímco v roce 1952 působilo v Přeštickém okrese 7 černostrakatých kanců (z toho 6 přeštických), bylo při všeobecných výběrech v Západočeském kraji vybráno k chovu 593 kanců (FIEDLER *et al.*, 2004).

Původní přeštická prasata byla typu maso-sádelného až sádelného. V průběhu regenerace přeštických prasat byl tento typ upraven na raný masný typ (sádelno-masný). Svým užitkovým typem, stupňovanou raností a růstovou schopností se odlišují od německého a anglického sedlovitého plemene i od bílého ušlechtilého a cornwallského plemene prasat (MOSKAL, 1964).

Na vědecké radě Výzkumného ústavu pro chov prasat v Kostelci nad Orlicí, který byl posledním nositelem tohoto výzkumného úkolu, konané dne 7. listopadu 1963 v Plzni, bylo při projednávání závěrečné zprávy výzkumného úkolu regenerace přeštického prasete konstatováno, že proces regenerace je ukončen a že je možno přistoupit k jeho uznání jako nového samostatného plemena prasat u nás (PLESNIVÝ, 1964).

Mírné zhoršení výsledku výkrmnosti a jatečné hodnoty u přeštického černostrakatého plemene v roce 1964 mělo za následek zahájení procesu zušlechtování plemenem pietrain (VÁCLAVKOVÁ *et al.*, 2012).

3.3 Zušlechtování plemene od roku 1966 do roku 1972

Po ukončení regenerace přeštických prasat se uskutečňovala čistokrevná plemenitba, při níž se selekčními metodami zlepšovaly reprodukční a produkční užitkové vlastnosti. V průběhu tří až pěti let se ukázalo, že se pomocí čistokrevné plemenitby ve vytváření masného typu postupuje dost pomalu, a proto se začalo se zušlechtovacím křížením s výrazně masným plemenem pietrain (MOSKAL, 1974).

Se zušlechtovacím křížením bylo započato v první polovině roku 1966, kdy byl importován kanec z tehdejší Jugoslávie do chovu v Soběticích. Postupně byli zařazováni čistokrevní kanci plemene pietrain i do chovů Vícenice, Kokšín a Radkovice. Následovalo používání kanců s padesáti procentním a nižším podílem krve. Cíl tehdejšího křížení vyplýval z charakteristiky obou plemen, Jednalo se o zvýšení podílu masa v jatečných půlkách při zachování vynikající úrovně reprodukčních vlastností a růstové schopnosti (FIEDLER *et al.*, 2004).

HOVORKA *et al.* (1987) uvádějí, že toto plemeno vzniklo v Belgii a je pojmenováno po vesnici Piétrain, která se nachází ve valonské provincii Brabant, a uznáno bylo roku 1956. GRUDNIEWSKA *et al.* (1994) pak doplňují, že původ tohoto plemene není spolehlivě znám.

Jedna z domněnek říká, že toto plemeno vzniklo během první světové války křížením prasnic anglického berkshire s kanci evropského divokého prasete. Podle jiného názoru vzniklo křížením normandského prasete, které bylo do Belgie dovezeno v letech 1914-1918. Existuje také domněnka, že vzniklo křížením belgických plemen s velkým yorkshire nebo křížením berkshire s iberským prasetem. Téměř všechny domněnky se shodují v tom, že při vzniku tohoto plemene prasat měl určitý význam berkshire (ŠILER *et al.*, 1965).

Pietrain je šedobílé plemeno s nepravidelnými černými a červenavě žlutými skvrnami, má krátké vzpřímené uši a je středního tělesného rámce. Charakteristickým znakem je dobře vyvinuté svalstvo zádi, hluboká a dobře utvářená kýta, mohutná plec (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

STUPKA *et al.* (2009) toto plemeno dále charakterizují, jako plemeno supermasného užitkového typu s jemnou, mírně prosedlanou hlavou a s velmi dobře osvaleným, kratším krkem. Má hluboký, středně dlouhý a válcovitý hrudník, končetiny jsou středně dlouhé, pevné a má kompaktní kostru.

Mezi ostatními plemeny prasat ve světě se vyznačuje největším množstvím masa a nejmenším podílem tuku. Plodnost prasnic v porovnání s dalšími masnými plemeny je nižší (GRUDNIEWSKA *et al.*, 1994).

Hojně se využívá ve všech hybridizačních programech v otcovské pozici finálních hybridů, nebo při tvorbě hybridních kanců (STUPKA *et al.*, 2009).

K výše uvedenému zušlechtování přeštického černostrakatého plemene HOVORKA *et al.* (1978) uvádějí, že první zvířata plemena pietrain byla přivezena z Belgie v roce 1965. V následujících letech bylo dovezeno celkem 139 zvířat. Prasnice byly dováženy pouze v letech 1966-1967, potom pouze kanci. Poslední dovoz pro zušlechtování přeštického černostrakatého prasete se uskutečnil v roce 1972. Od roku 1970 byla prasata přeštického černostrakatého plemene s podílem krve do 25% plemene pietrain považována za čistokrevná.

Dosažené výsledky ukázaly, že se křížením přeštických prasat s plemenem pietrain zlepšila jatečná hodnota zvětšením velikosti kotlety, zvýšením váhy masa z kýty v procentech a snížením výšky hřbetního špeku. Současně, ale došlo k částečnému snížení vlastností výkrmnosti, což se projevuje v nižším průměrném denním přírůstku na kus a zčásti také zvýšenou spotřebou živin na 1kg přírůstku živé váhy (MOSKAL, 1974).

Pro tyto výsledky, jak informuje IVÁNEK a ŠŤASTNÝ (1989), bylo nutno další zušlechťování přeštických prasat orientovat na zlepšení výkrmnosti a jatečné hodnoty a současně udržet popřípadě zlepšit původní vynikající vlastnosti, zejména odolnost, nenáročnost, konstituční pevnost, vynikající reprodukční schopnost a chuťovou výjimečnost masa.

3.4 Další zušlechťování plemene od roku 1980 do roku 1996

Na počátku osmdesátých let bylo dovezeno několik kanců německého sedlového plemene. Pro populaci přeštických prasat však nebylo přínosem, zejména u produkčních ukazatelů. Z Anglie byl dovezen jeden kanec plemene saddleback, ale ani tento dovoz se neosvědčil (FIEDLER *et al.*, 2004).

Šlechtěním přeštického černostrakatého plemene se zabývaly dva ústavy, které měly ve výzkumném plánu dva úkoly. Ve Výzkumném ústavu živočišné výroby v Praze 10 – Uhřetěves, se řešil úkol “Šlechtění přeštického černostrakatého plemene v užitkových vlastnostech s ohledem na mateřské plemeno”. Jednalo se o zušlechťování pomocí plemene welsh, plemenní kanci byli nakoupeni v květnu roku 1987 (POUR, 1985).

Plemeno welsh se dříve podobalo typu nezušlechtěné skandinávské landrase. V roce 1930 byl pro něj určen bekonový typ. Vzhledem k tomu, že populace byla nevyrovnaná, přikročilo se k zušlechťovacímu melioračnímu křížení s plemenem švédská landrase, což se projevilo ve větší vyrovnanosti a ve zvýšeném podílu masitých částí (HOVORKA *et al.*, 1987).

Ve Výzkumném ústavu pro chov prasat v Kostelci nad Orlicí se řešil výzkumný úkol “Další šlechtění přeštických černostrakatých prasat s užitkovostí mateřských plemen”, pro tento úkol byli vybráni kanci plemene landrase z domácího genofondu (DIBLÍK *et al.*, 1986).

Plemeno landrase vzniklo v Dánsku devadesátých let 19. století na podkladě kombinačního křížení jutských prasat s anglickým plemenem large white. Při jeho tvorbě dánští chovatelé jako první začali uplatňovat selekci zvířat na podkladě výsledků kontroly užitkovosti (STUPKA *et al.*, 2009).

Landrase je středního až většího tělesného rámce, s dlouhým trupem, bílé barvy s klopenýma ušima. Má výbornou plodnost a mateřské vlastnosti (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

Později v letech 1996 a 1997 bylo ještě použito dvou kanců plemene hampshire k vytvoření nových genealogických linií (FIEDLER *et al.*, 2004).

Plemeno hampshire vzniklo z anglického sedlového prasete v devadesátých letech předminulého století. V tomto období rovněž vzniklo i jeho chovatelské sdružení. Koncem 19. století bylo exportováno do Severní Ameriky, kde se stalo jedním z nejoblíbenějších barevných plemen (STUPKA *et al.*, 2009).

Jedná se o plemeno černé barvy s bílým pruhem přes kohoutek, lopatku a přední končetiny. Má střední tělesný rámec s kratší hlavou, ucho má vzpřímené (HOVORKA *et al.*, 1983).

Přeštické černostrakaté plemeno bylo v roce 1964 uznáno za samostatné plemeno. V roce 1992 bylo uznáno jako genetický zdroj a od roku 1996 se chová jako uzavřená populace (VÁCLAVKOVÁ *et al.*, 2012).

3.5 Vývoj užitekosti přeštického černostrakatého plemene

Užitkové vlastnosti prasat dělíme do dvou základních skupin, a to na vlastnosti reprodukční kam patří plodnost a mléčnost, a na produkční vlastnosti kam zařazujeme výkrmnost a jatečnou hodnotu (STUPKA *et al.*, 2009).

Z hlediska šlechtitelských programů, plemenářské práce a hospodářského významu se pak největší pozornost věnuje plodnosti, mléčnosti a výkrmnosti (HOVORKA *et al.*, 1987).

STUPKA *et al.* (2009) definují plodnost jako schopnost kanců vykonávat koitus a produkovat sperma do vysokého věku, u prasnic pak představuje schopnost pravidelného zabřezávání a produkce životaschopného potomstva.

Plodnost je posuzována podle počtu narozených selat živých i mrtvých. Nežádoucí je plodnost jak nízká tak i vysoká. Při nízkém počtu selat ve vrhu se zvyšují náklady na jejich výrobu, při nadprůměrném počtu selat ve vrhu klesá jejich průměrná hmotnost a v důsledku toho dochází k vysokým ztrátám během odchovu (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

Mléčnost je schopnost tvořit a vylučovat mléko pro výživu selat, zootechnicky je vyjádřena hmotností vrhu ve 21 dnech věku selat (STUPKA *et al.*, 2009).

Mléčnost je, jak uvádějí GRUDNIEWSKA *et al.* (1994), vlastnost nízko dědivá, jako ostatní reprodukční znaky. Mléčnost je tedy ovlivněna podmínkami prostředí, a především výživou.

Výkrmnost vyjadřuje schopnost prasete vytvářet z přijaté potravy jatečné produkty – maso a tuk. Schopnost produkovat z přijatých živin tělesnou hmotu posuzujeme dvěma ukazateli, a to průměrnými denními přírůstkem a spotřebou krmiva na 1 kg přírůstku živé hmotnosti (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

Jatečná hodnota je definována jako souhrnný pojem charakterizující soubor kvantitativních a kvalitativních ukazatelů vyjadřujících hodnotu poraženého zvířete (STUPKA *et al.*, 2009).

Hlavními ukazateli, určujícími jatečnou hodnotu, jsou jatečná výtěžnost, poměr masitých, tučných a méněcenných částí a kvalita jednotlivých partií (PULKRÁBEK *et al.*, 2005).

Jatečnou hodnotu tvoří především celková výtěžnost, která je vyjádřena procentickým podílem mrtvé váhy k živé váze. Čím je menší rozdíl mezi živou a mrtvou váhou, tím vyšší je výtěžnost (ŠILER *et al.*, 1965).

3.5.1 Užítkovost přeštického černostrakatého plemene do roku 1964

Jak informují FIEDLER *et al.* (2004) o užítkovosti přeštických prasat v té době nejsou přesnější údaje. Při kontrole užítkovosti se zjišťoval počet narozených selat, živých a mrtvých. Živá selata se vážila jednotlivě a vážila se i prasnice pro zjištění ztráty vlivem porodu. Pro kontrolu byla směrodatná hmotnost vrhu při narození a za 28 dní, počítaly se průměrné přírůstky za celých 28 dní, potom hmotnost při odstavu ve stáři 42 dnů a přírůstky od čtyř týdnů do této doby.

FIEDLER *et al.* (2004) dále uvádějí, že před rokem 1964 se požadovalo 9–10 selat ve vrhu při narození, u starších pak 10–11. Hmotnost selete při narození 1,10 kg (u starších 1,20 kg), ve 20 dnech 6 kg (7 kg) a v 56 dnech 13–18 kg.

Výsledky užítkovosti prasníc přeštického černostrakatého prasete v období od roku 1956 do roku 1964 shrnul MOSKAL (1974) a jsou uvedeny v tabulce 1.

Tabulka 1: Výsledky reprodukce přeštických černostrakatých prasnic v plemenných chovech v letech 1956 až 1964 (MOSKAL, 1974).

	1956 ¹⁾	1960	1964
Počet prasnic	252	543	1238
Počet vrhů	348	1022	2019
Počet všech narozených selat	11,21	11,34	11,50
Počet živě narozených selat	10,35	10,56	10,90
Počet dochovaných selat v 21 dnech	9,48	9,65	9,70
Hmotnost vrhu v 21 dnech v kg	46,83	49,71	52,00
Počet dochovaných selat v 56 dnech	9,03	– ³⁾	9,50 ²⁾
Hmotnost vrhu v 56 dnech v kg	130,18	140,02	100,20 ²⁾

¹⁾ pouze Plzeňský kraj

²⁾ ve 42 dnech

³⁾ nepublikováno

3.5.2 Užítkovost přeštického černostrakatého plemene od roku 1965 do roku 1995

Užítkovost prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat v tomto období shrnuli ve své publikaci VÁCLAVKOVÁ *et al.* (2012) a jsou uvedeny v tabulce 2.

IVÁNEK a ŠŤASTNÝ (1989) dále uvádějí šlechtitelský cíl do roku 2000, a to následovně – 10,8 živě narozených selat, 10,0 dochovaných selat a hmotnost vrhu v 21 dnech 58,0 kg.

Tabulka 2: Vývoj reprodukčních vlastností přeštického černostrakatého plemene v letech 1965 až 1995 (VÁCLAVKOVÁ, 2012).

	1965	1970	1982	1990	1995
Počet všech narozených selat/vrh (ks)	11,4	10,6	10,7	11,2	11,3
Počet živě narozených selat/vrh (ks)	10,9	10,1	9,9	10,5	10,4
Počet dochovaných selat/vrh (ks)	9,6	9,2	8,8	9,6	9,5
Mléčnost (kg)	51,3	53	49,4	57	53,6
Mezidobí (dny)	–	173,8	167,5	166	177

3.5.3 Užitkovost v roce 2002

Ukazatele užitkovosti prasnic plemenného jádra, uvedené v tabulce 3, v roce 2002 nevybočovaly z chovného cíle (MÁTLOVÁ *et al.*, 2003).

Tabulka 3: Užitkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2002 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2003)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Libákovice	11,5	9,5	53,5	158,6
Předenice	11,2	9,4	52,2	167,1
Buková	11,0	9,4	61,6	171,1
V.Č. Hať	10,9	9,8	68,6	150,2
Černíkovice	9,5	9,3	–	157,8
Dražeň	10,5	10,2	63,7	168,4
Výrov	10,3	9,5	62,0	161,3
Mladotice	11,1	9,6	51,5	159,2
Částkov	11,0	9,9	–	159,0
Bouzov	10,3	10,2	–	158,1
Průměr	10,9	9,7	59,6	160,8

3.5.4 Užitkovost v roce 2003

Užitkovost prasnic plemenného jádra – průměrný počet živě narozených a dochovaných selat na jeden vrh, hmotnost vrhu v 21 dnech věku selat a mezidobí v jednotlivých chovech je uvedena v tabulce 4 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2004).

Tabulka 4: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2003 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2004)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Libákovice	11,8	9,1	58,1	162,2
Předenice	10,6	8,7	55,0	165,1
Buková	10,2	8,8	62,6	156,3
V.Č. Hať	10,4	9,4	62,0	153,1
Černíkovice	10,8	10,2	–	158,3
Dražeň	10,3	9,6	56,6	178,6
Výrov	13,1	10,9	59,2	171,1
Mladotice	11,1	10,2	58,3	162,3
Částkov	11,2	10,2	–	153,0
Bouzov	10,8	10,2	–	165,0
Průměr	11,0	9,7	58,6	161,5

3.5.5 Užítkovost v roce 2004

Během sledovaných roků se průměrný počet živě narozených a dochovaných selat ve vrhu výrazně neměnil. Jistá tendence se projevila ve zvyšování průměrné hmotnosti vrhu v 21 dnech jejich věku a ve zkracování mezidobí a to takřka o 12 dní (tabulka 5).

Průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků byl během sledovaných let přibližně na stejné úrovni. Ze znaků jatečné hodnoty se podíl libového masa z živé hmotnosti 100 kg zvyšoval, a to jak u prasniček, tak u kanečků a současně se snižovala průměrná výška špeku. V porovnání s chovným cílem bylo zvýšení těchto ukazatelů takřka na úrovni 1 směrodatné odchylky.

Během sledovaných roků došlo ke zvýšení zabřezávání prasnic po prvním zapuštění v přirozené plemenitbě z 82,8 % na 88,1 % a v inseminaci ze 72,4 % na 74,4 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2005).

Tabulka 5: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2004 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2005)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Předenice	11,2	9,2	51,9	157,2
Buková	10,0	8,4	51,2	155,5
V.Č. Hať	9,9	9,1	61,7	155,5
Dražeň	9,2	8,9	52,3	164,3
Výrov	13,3	11,1	65,2	169,0
Mladotice	10,9	9,9	58,9	160,8
Částkov	11,1	10,0	58,7	154,4
Průměr	11,0	9,5	55,8	159,4

3.5.6 Užítkovost v roce 2005

Během posledních roků se průměrný počet živě narozených a dochovaných selat ve vrhu výrazně neměnil (tabulka 6).

Rovněž průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků byl během posledních let na stejné úrovni. U podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg došlo u prasniček a zvláště u kanečků k určitému snížení a současně došlo ke zvýšení průměrné výšky špeku.

Zabřezávání prasnic po prvním zapuštění bylo v přirozené plemenitbě na úrovni 88,5 %, v inseminaci na úrovni 73,7 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2006).

Tabulka 6: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2005 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2006)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Předenice	10,9	8,4	58,2	158,0
Buková	9,8	8,9	50,7	151,6
V.Č. Hať	10,2	9,3	63,2	156,8
Dražeň	8,9	8,5	–	180,3
Výrov	11,7	10,6	–	175,5
Mladotice	10,5	9,2	60,9	163,6
Částkov	10,4	9,8	–	154,6
Průměr	10,5	9,4	58,3	160,8

3.5.7 Užítkovost v roce 2006

Průměrný počet živě narozených a dochovaných selat ve vrhu se za poslední roky výrazně neměnil a je uveden v tabulce 7.

Průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků byl během posledních let přibližně na stejné úrovni. U podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg došlo u prasniček a zvláště u kanečků k určitému snížení, a současně se zvýšila průměrná výška špeku.

Zabřezávání prasnic po prvním zapuštění bylo v průměru na úrovni 81 % (88,5 % v přirozené plemenitbě, 73,7 % v inseminaci) (MÁTLOVÁ *et al.*, 2007).

Tabulka 7: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2006 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2007)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Předenice	10,5	8,9	–	164,9
Buková	9,6	9,1	54,4	157,0
V.Č. Hať	10,1	9,4	62,1	156,1
Dražeň	9,5	9,3	–	161,2
Výrov	11,4	10,5	–	174,1
Mladotice	10,7	9,1	60,4	160,1
Částkov	10,2	9,6	–	155,7
Průměr	10,3	9,4	58,4	160,1

3.5.8 Užítkovost v roce 2007

Během posledních roků je průměrný počet živě narozených a dochovaných selat přibližně na stejné úrovni (tabulka 8).

Průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků se rovněž pohybuje na přibližně stejné úrovni jako v posledních letech. U podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg došlo u prasniček k určitému snížení a současně došlo ke zvýšení výšky špeku, u kanců naopak došlo k zvyšování podílu libového masa a k snížení výšky špeku.

Zabřezávání prasnic po prvním zapuštění bylo v přirozené plemenitbě na úrovni 86 %, v inseminaci 79 %, v průměru bylo tedy zabřezávání na úrovni 82 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2008).

Tabulka 8: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2007 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2008)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
Buková	8,8	8,3	47,7	159,7
V.Č. Hať	9,8	9,0	62,3	157,6
Výrov	10,9	10,3	–	170,5
Mladotice	10,6	9,5	60,4	154,1
Částkov	9,8	9,2	–	158,4
Průměr	9,9	9,2	56,5	158,9

3.5.9 Užítkovost v roce 2008

Během posledních roků se průměrný počet živě narozených a dochovaných selat ve vrhu výrazně neměnil (tabulka 9).

Průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků byl během posledních let přibližně na stejné úrovni. U podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg došlo k určitému zvýšení jak u prasniček, tak i u kanečků, a současně došlo ke snížení průměrné výšky špeku.

Zabřezávání prasnic po prvním zapuštění bylo v přirozené plemenitbě na úrovni 83 %, v inseminaci 76 %, v průměru bylo tedy zabřezávání na úrovni 79 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2009).

Tabulka 9: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2008 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2009)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
V.Č. Hať	9,9	9,1	57,7	151,6
Výrov	11,4	11,0	–	157,5
Mladotice	10,5	9,3	58,9	155,6
Částkov	9,8	9,7	–	163,8
Průměr	10,1	9,4	57,5	159,2

3.5.10 Užítkovost v roce 2009

Přes jisté diference mezi chovy, se během sledovaných let průměrný počet živě narozených a dochovaných selat ve vrhu výrazně neměnil (tabulka 10).

Průměrný denní přírůstek od narození do 90 kg u prasniček a do 100 kg živé hmotnosti u kanečků byl během posledních let přibližně na stejné úrovni. U podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg došlo u prasniček k určitému zvýšení, a současně ke snížení průměrné výšky špeku. U kanečků došlo rovněž k zvýšení podílu libového masa z živé hmotnosti 100 kg a k snížení průměrné výšky špeku.

Zabřezávání prasnic bylo na úrovni 77 % – v přirozené plemenitbě 78 %, v inseminaci 76 %. Během sledovaných let došlo k snížení zabřezávání prasnic po prvním zapuštění a zvýšení podílu inseminace z celkového počtu připouštění (MÁTLOVÁ *et al.*, 2010).

Tabulka 10: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2009 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2010)

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
V.Č. Hať	10,0	9,3	55,5	154,7
Výrov	12,0	11,4	–	174,6
Mladotice	10,0	8,7	52,1	156,3
Velké Dvorce	9,5	9,2	–	163,8
Kostelec	8,0	7,6	–	224,8
Čejč	8,3	8,0	–	161,3
Průměr	9,9	9,2	53,7	160,1

3.5.11 Užítkovost v roce 2010

Užítkovost prasnic plemenného jádra je uvedena v tabulce 11. Průměrně bylo v roce 2010 v populaci přeštických černostrakatých prasat dosaženo 10,2 živě narozených selat na jednu prasnici a 9,3 dochovaných selat na jednu prasnici. Mezi jednotlivými chovy existují rozdíly v počtu živě narozených a dochovaných selat – až 3,6 selete u živě narozených a 4,1 selete u dochovaných. Průměrná délka mezidobí byla 159,7 dní.

Denní přírůstek se v porovnání s předchozím rokem udržoval přibližně na stejné úrovni. I v roce 2010 pokračoval trend předchozích let, kdy u prasniček i kanečků došlo k zvýšení podílu libového masa a zároveň k snížení výšky hřbetního tuku.

Zabřezávání prasnic bylo na úrovni 74,5 % – v přirozené plemenitbě 82,1 %, v inseminaci 69,2 %. Podíl inseminace z celkového počtu připouštění se každý rok zvyšoval, v roce 2010 činil 58 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2011).

*Tabulka 11: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2010 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2011)*

Chovy	Počet selat		Hmotnost vrhu	Mezidobí
	živě	doch.		
V.Č. Hať	10,6	9,8	53,3	159,3
Výrov	11,4	11,2	–	166,3
Mladotice	10,0	8,9	52,1	157,0
Velké Dvorce	9,0	–	–	149,6
Kostelec	7,8	7,1	–	173,1
Čejč	9,8	8,9	–	173,1
Průměr	10,2	9,3	52,8	159,7

3.5.12 Užítkovost v roce 2011

Průměrně bylo v roce 2011 v populaci přeštických černostrakatých prasat, zapojených do Národního programu, dosaženo 11,3 všech narozených, 10,5 živě narozených a 9,5 dochovaných selat ve vrhu na jednu prasnici. Průměrná délka mezidobí byla 156,5 dní. Dále bylo průměrně dosaženo 2,1 vrhů/prasnici za rok a 21,6 živě narozených selat na jednu prasnici za rok.

Podíl libového masa byl 61 % u prasniček a 60,3 % u kanečků, průměrná výška špeku byla u prasniček 0,83 cm, u kanečků 1,0 cm (VÁCLAVKOVÁ *et al.*, 2012).

3.5.13 Užítkovost v roce 2012

V tabulce 12 je uvedena reprodukční užítkovost prasnic plemenného jádra. Průměrně bylo dosaženo 10,0 všech narozených selat, 8,9 živě narozených a 7,6

dochovaných selat ve vrhu na jednu prasnici. Průměrná délka mezidobí činila 206,4 dne a hmotnost vrhu v 21 dnech byla 55,4 kg.

U prasniček i kanečků došlo ke snížení podílu libového masa, u prasniček o 0,9 % na hodnotu 60,1 % a u kanečků o 0,6 % na hodnotu 59,7 %. Zároveň byla u obou pohlaví zjištěna výška špeku na vyšší úrovni než v roce 2011 – 0,89 cm u prasničky, 1,05 cm kanečci.

Zabřezávání po prvním zapuštění bylo v přirozené plemenitbě na úrovni 87,01 %, v inseminaci 72,7 %. Podíl inseminace se snížil na 37,5 % (MÁTLOVÁ *et al.*, 2013).

Tabulka 12: Užítkovost prasnic plemenného jádra v jednotlivých chovech v roce 2012 (MÁTLOVÁ *et al.*, 2013)

Chovy	Počet selat			Hmotnost vrhu	Mezidobí
	všech	živě	doch.		
Medito s.r.o.	10,7	9,7	6,3	–	401,7
JČU	10,8	9,3	8,8	67,8	155,9
Žihelský statek a.s.	10,1	9,7	8,9	54,6	154,2
ZD Mladotice	11,6	10,8	9,6	61,3	153,7
VÚŽV Praha	10,2	8,1	7,7	–	224,2
Miloš Švec	10,2	7,2	5,5	–	332,3
Horáková farma	10,9	9,9	9,5	–	148,2
Petra Hudečková	2,5	2,5	2,5	–	–
Zemet s.r.o.	10,8	10,0	8,6	64,2	146,5
Zemas a.s.	10,0	8,7	8,3	44,5	167,2
Agrova a.s.	11,9	11,4	7,9	–	–
Ing. M. Sedlář	10,7	10,0	7,5	40,2	180,0
Průměr	10,0	8,9	7,6	55,4	206,4

3.5.14 Užítkovost v roce 2013

Průměrně bylo v roce 2013 v populaci přeštických černostrakatých prasat dosaženo 10,8 všech narozených selat, 9,9 živě narozených a 9,0 dochovaných selat

na jednu prasnici za rok. Průměrná délka mezidobí byla 157,6 dne a mléčnost dosáhla úrovně 56,3 kg. Počet vrhů na prasnici za rok byl 1,8.

Průměrný denní přírůstek byl u prasniček 536 g, u kanečků 574 g. U prasniček i kanečků došlo k mírnému snížení podílu libového masa, prasniček na hodnotu 59 % a u kanečků na hodnotu 59 %. Zároveň byla u obou pohlaví zjištěna výška špeku na vyšší úrovni v porovnání s předchozím rokem – prasničky 1,05 cm, kanečci 1,16 cm.

Zabřezávání prasnic bylo na úrovni 82,8 % v přirozené plemenitbě a 42,9 % v inseminaci. Podíl inseminace se v roce 2013 snížil na 32 % a naopak se zvýšil podíl prasnic v přirozené plemenitbě. Průměrný počet živě narozených selat ve vrhu v přirozené plemenitbě byl 10,3 ks, v inseminaci 8,9 ks (MÁTLOVÁ *et al.*, 2014).

3.6 Chovný cíl

Užitkovost přeštického černostrakatého plemene by se neměla výrazně odchýlit od průměrných hodnot vlastností zahrnutých do kontroly užitkovosti (tabulka 13). Z dalších vlastností je třeba se zaměřit na typ, konstituci, zevnějšek, odolnost vůči stresu a dlouhověkost (MATOUŠEK *et al.*, 2013).

Tabulka 13: Znamky reprodukce (MATOUŠEK *et al.*, 2013)

Znak	Konvenční chovy
Počet živě narozených selat ve vrhu (ks)	11
Počet dochovaných selat ve vrhu v 21 dnech věku (ks)	9,8
Mezidobí (dny)	165

4. Materiál a metodika

Hodnocení reprodukční užitkovosti bylo provedeno u stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat chovaného na Školním zemědělském podniku Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Prasnice byly ustájeny v kotcích ve skupinách po 2–3 kusech. Při zapouštění prasnic byla v chovu použita přirozená plemenitba. Všechny prasnice byly zapouštěny stejným kancem. Do vyhodnocení bylo celkem zařazeno devět prasnic na prvním až čtvrtém vrhu, celkem bylo vyhodnoceno 26 vrhů. Prasnice byly deset dní před očekávaným porodem převedeny do porodny. Porodní boxy jsou vybaveny fixačními zábranami a vyhřívaným doupětem pro selata. Pro vyhodnocení užitkovosti byl ihned po porodu zjištěn počet všech a živě narozených selat, dále byl při odstavu selat ve věku osmadvaceti dní zaznamenán počet dochovaných selat a hmotnost vrhu.

5. Výsledky

Reprodukční užitkovost stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat je uvedena v tabulce 14. Průměrný počet všech narozených selat na prvním a druhém vrhu byl 10,7 ks. Živě narozených selat bylo 9,5 ks a průměrný počet dochovaných selat na prvním a druhém vrhu byl 9,1 ks. Na třetím a čtvrtém vrhu průměrný počet všech narozených selat vzrostl a to na hodnotu 12,6 ks. Průměrný počet živě narozených selat na třetím až čtvrtém vrhu byl 11,6 ks, počet dochovaných selat vzrostl na hodnotu 10,7 ks. Na třetím až čtvrtém vrhu tedy došlo k zvýšení průměrného počtu všech narozených, živě narozených i dochovaných selat ve vrhu na jednu prasnici. Celoživotní užitkovost stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat, chovaného na Školním zemědělském podniku, dosáhla úrovně 11,5 ks všech narozených selat na prasnici. Průměrný počet živě narozených selat byl na úrovni 10,4 ks selete ve vrhu na jednu prasnici. Počet dochovaných selat byl na úrovni 9,8 ks selete ve vrhu na prasnici. V porovnání s např. polskými původními plemeny prasat zlotnické bílé, zlotnické strakaté a pulawské, u kterých CEBULSKÁ *et al.* (2012) uvádějí počet všech narozených selat 9,5, 9,25 resp. 11,05 a počet dochovaných selat 8,72, 8,31 resp. 10,11, je reprodukční užitkovost prasnic přeštického černostrakatého prasete na vyšší úrovni, kromě počtu dochovaných selat, kde je vyšší počet selat u plemene pulawské. Ve srovnání s ostatními chovy v České republice, kde průměrně bylo dosaženo hodnoty 10,8 všech narozených selat, 9,9 živě narozených a 9,0 dochovaných selat, je reprodukční užitkovost stáda prasnic přeštického černostrakatého plemene chovaného na Školním zemědělském podniku na vyšší úrovni.

Průměrná hmotnost selat při odstavu byla 62,6 kg, ve srovnání s ostatními chovy v České republice, kde průměr dosáhl úrovně 56,3 kg, je hmotnost selat při odstavu prasnic stáda na Školním zemědělském podniku vyšší. Mléčnost prasnic byla na prvním až druhém vrhu vyšší než na dalších vrzích. Věková struktura stáda je uvedena v tabulce 15.

Tabulka 14: Reprodukční užitkovost prasnic přeštického černostrakatého plemene prasat – Školní zemědělský podnik Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

	n	počet selat						mléčnost	
		všech		živě		dochovaných			
		s	s _x	s	s _x	s	s _x	s	s _x
1.-2. vrh	15	10,7	1,8	9,5	1,5	9,1	1,4	64,8	12,8
3.-4. vrh	11	12,6	1,7	11,6	1,7	10,7	1,2	59,5	5,5
celoživotní užitkovost	26	11,5	2	10,4	1,9	9,8	1,6	62,6	10,7
průměr ČR	397	10,8		9,9		9		56,3	

Tabulka 15: Věková struktura stáda

pořadí vrhu	počet prasnic
1. vrh	3
2. vrh	0
3. vrh	1
4. vrh	5

6. Závěr

Přeštické černostrakaté prase patří mezi původní plemena, v současné době je chováno jako genetický živočišný zdroj v uzavřené populaci. Pro srovnání můžeme využít podobná původní plemena, nejčastěji sedlová, například švábsko-hallské prase. Přeštické černostrakaté prase se vyznačuje horšími výsledky v produkci libového masa. Jatečné rozборы provedené v roce 2012 Jihočeskou univerzitou uvádějí podíl libového masa 48,81 % a průměrnou výšku hřbetního tuku 40,23 mm. Obdobné výsledky jsou uváděny u švábsko-hallských prasat, která vykazují asi o 7 % nižší podíl libového masa a vyšší tučnost než hybridní prasata. Z výsledků je vidět, že původní plemena nemohou konkurovat moderním masným hybridům v produkci libového masa. Výhodou masa původních plemen je však jeho velmi vysoká kvalita, po které je v současné době stále větší poptávka. Maso obsahuje vyšší podíl intramuskulárního tuku, díky kterému má typickou vůni, chuť a křehkost. Maso a tuk původních plemen prasat se hodí pro produkci tradičních a regionálních výrobků, případně i v bio kvalitě.

Reprodukční užitkovost sledovaného stáda je v porovnání s průměrem ČR na dobré úrovni. I v porovnání s jinými původními plemeny, například polskými, je reprodukční užitkovost PC prasat dobrá. Je třeba ocenit zejména vysokou mléčnost prasnic a jejich mateřské chování. Původně bylo PC plemeno řazeno mezi mateřská plemena, dnes se však již s moderními mateřskými plemeny nemůže srovnávat. PC plemeno je vhodné využít do horších chovatelských podmínek, venkovních chovů a ekologických chovů, kde je schopno dosáhnout dobré reprodukční užitkovosti a moderní náročná plemena se zde nehodí.

Jako problém v chovu PC plemene můžeme označit nevyrovnanost v zastoupení jednotlivých linií plemeníků, kdy některé linie převažují (Wiskont, Pirátek, Akoga) a u jiných je zastoupen jen jeden plemeník (Piráť, Sokolík). Plemenářská práce by se měla zaměřit na zvýšení počtu plemeníků málo zastoupených linií. Vhodné by bylo i rozšíření počtu linií, kde by bylo možné využití příbuzného švábsko – hallského plemene pro založení nové linie.

7. Seznam použité literatury

ANONYM Česká zemědělská univerzita v Praze [online]. Vývoj chovu prasat v České republice, 2013 [cit. 2014-04-09]. Dostupný z WWW: <http://katedry.czu.cz/ksz/plemena-prasat/>

DIBLÍK, T.; KLUSÁČEK, J.; FIEDLER, J. Přepočtové koeficienty pro vyrovnání velikosti vrhů u prasat. *Živočišná výroba*. 1986, roč. 31, č. 8, s. 737 – 742.

CEBULSKA, A.; KAPELAŃSKI, W.; FRĄTCZAK, K. Breeding and production of pigs in Poland. *Research in Pig Breeding*. 2012, 6, 13 – 16.

FIEDLER, J.; FIEDLEROVÁ, M.; SMITAL, J. *Přeštické černostrakaté plemeno prasat: Genetický zdroj*. Praha-Uhřetěves: Výzkumný ústav živočišné výroby, 2004, 166 s. ISBN 80-86454-39-8.

GRUDNIEWSKA, B. *et al. Hodowla i użytkowanie świń*. Olsztyn: Wydawnictwo ART, 1994, 635 s. ISBN 83-85261-87-7.

HODAN, J. Historie vzniku a zvelebování chovu přeštického prasete. *Vlastivědný sborník jižního Plzeňska*. 1998, roč. 1, č. 2, s. 3 – 4.

HOVORKA, F.; PAVLÍK, J.; POUR, M.; BRANDEJS, M. Komplexní vyhodnocení importovaných prasat plemene pietrain v letech 1965 – 1975. *Dílčí závěrečná zpráva*. VŠZ Praha, 1978, s. 74.

HOVORKA, F. *et al. Chov prasat*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1983, 536 s.

HOVORKA, F.; SIDOR, V.; SMÍŠEK, V. *Chov prasat*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987, 360 s.

IVÁNEK, J.; ŠŤASTNÝ, J. Zušlechťování přeštických černostrakatých prasat. *Náš chov*. 1989, roč. 49, č. 3, s. 123 – 125.

KOUBEK, K. *Výsledky meziplenného křížení v ČSR*. Praha: Československá akademie zemědělských věd, 1960, 299 s.

MATOUŠEK, V. *et al.* Modernizovaný šlechtitelský program pro přeštické černostrakaté prase – genetický živočišný zdroj. *Metodika*. Jihočeská univerzita České Budějovice, 2013, 14 s.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství*. Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2003, s. 66.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství*. Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2004, s. 84.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství*. Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2005, s. 59.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství*. Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2006, s. 85.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství*. Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2007, s. 55.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2008, s. 56.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2009, s. 75.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2010, s. 66.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2011, s. 73.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2013, s. 76.

MÁTLOVÁ, V. *et al.* *Výroční zpráva národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů hospodářských zvířat a dalších živočichů využívaných pro výživu, zemědělství a lesní hospodářství.* Praha-Uhřetěves: Národní středisko pro genetické zdroje hospodářských zvířat, VÚŽV, 2014, s. 84.

MOSKAL, V. Ke zdokonalení plemene prasat lze použít zušlechťovacího křížení. *Náš chov.* 1963, roč. 23, č. 2, s. 14 – 16.

MOSKAL, V. Regenerace, úprava chovného cíle a plemenného standardu přeštického prasete. *Náš chov*. 1964, roč. 24, č. 10, s. 404 – 409.

MOSKAL, V. K zušlechtování přeštického černostrakatého plemene prasat. *Náš chov*. 1974, roč. 34, č. 9, s. 298 – 301.

PAŘÍZEK, M. *et al.* Speciální zootechnika. Díl třetí. Chov prasat. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1960, 1316 s.

PLESNIVÝ, K. Přeštické černostrakaté prase uznáno novým samostatným plemenem. *Náš chov*. 1964, roč. 24, č. 10, s. 403 – 404.

POUR, M. Růst a úhyn hybridních selat během odchovu v podmínkách produkčního velkochovu. *Živočišná výroba*. 1985, roč. 30, č. 9, s. 801 – 806.

PULKRÁBEK, J. *et al.* *Chov prasat*. Praha: Profi Press, 2005, 160 s. ISBN 80-86726-11-8.

STUPKA, R.; ŠPRYSL, M.; ČÍTEK, J. *Základy chovu prasat*. Praha: PowerPrint, 2009, 182 s. ISBN 978-80-904011-2-9.

ŠILER, R. *et al.* *Chov prasat*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1965, 609 s.

VÁCLAVKOVÁ, E.; ROZKOT, M.; DOSTÁLOVÁ, A. Přeštické černostrakaté prase – Živé dědictví po předcích. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, 2012, 65 s. ISBN 978-80-7403-106-9.

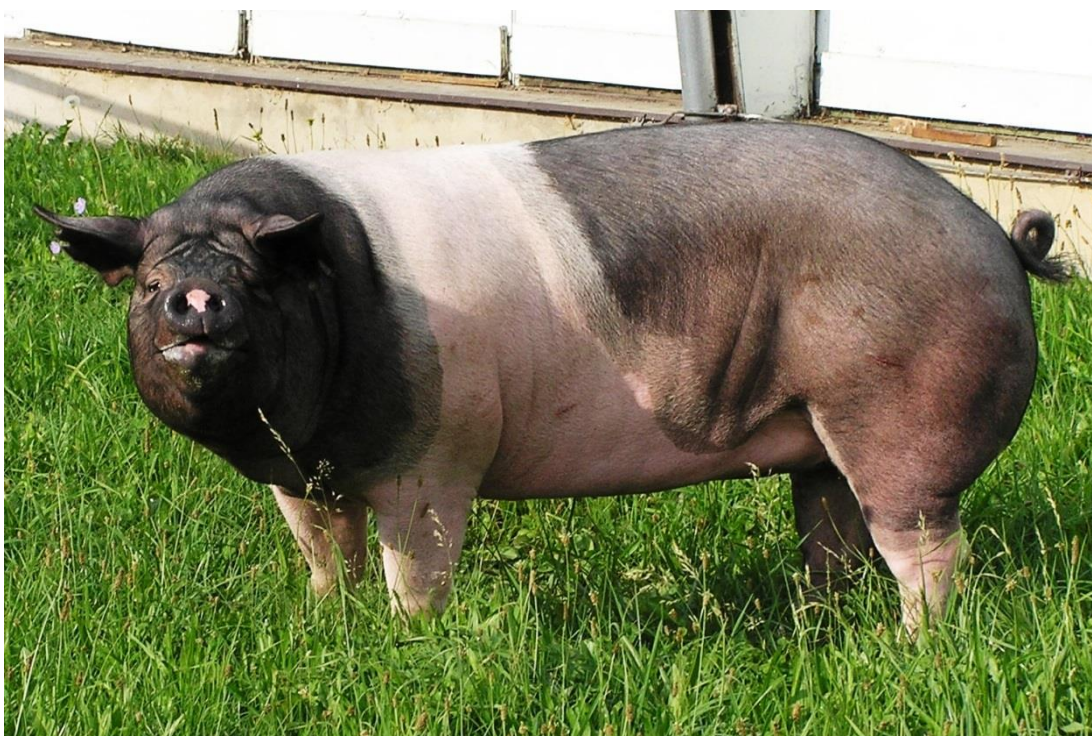
8. Seznam příloh

1. Obrázek č. 1: Prasnička přeštického černostrakatého plemene z chovu v Kostelci nad Orlicí
2. Obrázek č. 2: Prasnička přeštického černostrakatého plemene z chovu v Kostelci nad Orlicí
3. Obrázek č. 3: Selata ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí
4. Obrázek č. 4: Plemenná prasnice se selaty ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí
5. Obrázek č. 5: Přeštická černostrakatá prasata ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí
6. Obrázek č. 6: Plemenná prasnička ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí
7. Obrázek č. 7: Skupina přeštických prasat z chovu v Kostelci nad Orlicí
8. Obrázek č. 8: Skupina přeštických prasat z chovu v Kostelci nad Orlicí

Obrázek č. 1: Prasnička přeštického černostrakatého plemene z chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 2: Prasnička přeštického černostrakatého plemene z chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 3: Selata ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

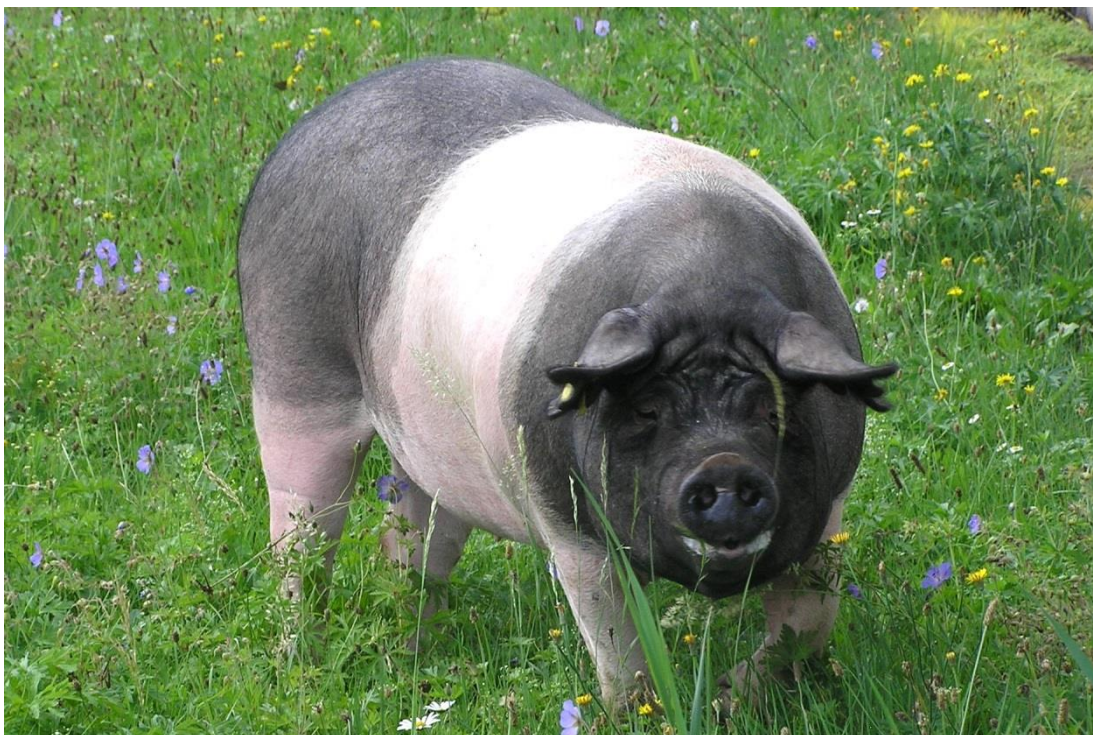
Obrázek č. 4: Plemenná prasnice se selaty ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 5: Přeštická černostrakatá prasata ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 6: Plemenná prasnička ze šlechtitelského chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 7: Skupina přeštických prasat z chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

Obrázek č. 8: Skupina přeštických prasat z chovu v Kostelci nad Orlicí (VÁCLAVKOVÁ, 2012)

